

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015 včetně internetizace knihoven

Knihovny pro EVROPU 2020

Úvod

V České republice slouží nejširší veřejnosti systém více než 6 000 knihoven, jejichž služby využívá 40 % dospělé populace a většina dětí a mládeže. Ročně svým uživatelům poskytnou více než 72 mil. výpůjček knih a dalších dokumentů. Evidují ročně více než 22 mil. návštěvníků. Nejméně stejný počet návštěvníků využívá i elektronické služby knihoven v podobě různých databází a digitálních knihoven. Knihovny jsou tradičně vnímány jako instituce, které garantují rovný přístup ke kulturnímu bohatství a informacím zaznamenaným na psaných, tištěných, audiovizuálních a dnes i digitálních nosičích. Zejména v malých obcích zajišťují veřejnosti přístup na informační dálnice prostřednictvím internetových stanic. Pozitivním jevem je, že i přes masové rozšíření internetu a mobilní komunikace zájem o služby knihoven neklesá. Jednotlivé typy knihoven se od sebe odlišují funkcí i zaměřením na určité skupiny uživatelů.

Knihovny

- garantují rovný přístup k informacím všem bez rozdílu jak prostřednictvím svých fondů a informačních zdrojů, tak i nabídkou veřejně přístupného internetu.
- jsou přirozenou infrastrukturou vzdělávacího systému v nejširším slova smyslu. Jako centra znalostí a informací podporují formální vzdělání všech stupňů a mají významnou úlohu v oblasti celoživotního vzdělávání a učení.
- se veškerou svou činností podílejí na podpoře a rozvoji čtenářské a informační gramotnosti, mimořádný je jejich přínos ke gramotnosti funkční.
- plní funkci přístupových bodů ke znalostem, informacím, zajišťují informační zdroje pro výzkum, vývoj a inovace i pro oblast kreativního průmyslu.
- tvoří systém, který umožňuje vzájemné sdílení služeb a efektivní využití informačních zdrojů při poskytování služeb uživatelům.
- plní důležitou úlohu jako paměťové instituce – dlouhodobě uchovávají a zpřístupňují významnou část kulturního dědictví v psané, tištěné i digitální formě.
- se výrazně podílejí na snížení dopadu digitální propasti (digital divide), který existuje mezi těmi, kteří mají, a těmi, kteří nemají přístup k informačním technologiím nebo jsou digitálně negramotní.
- nabízejí příjemný a především neutrální prostor pro volnočasové aktivity, neziskovou kulturu, podporují kulturní rozmanitost a kreativitu. Přispívají k rozvoji duchovních, emocionálních, sociálních a jazykových dovedností dětí, pomáhají jim získat estetické cítění, posilovat zájem o literaturu, vědu a umění a stimulovat jejich kreativitu.

- podporují komunitní aktivity a sociální integraci na místní úrovni, zvyšují pocit sounáležitosti s obcí.

Rozvoj informačních technologií a jejich průnik do všech oblastí života společnosti podstatným způsobem mění informační potřeby lidí.

Svět internetu a mobilní komunikace, masová digitalizace knih i dalších pramenů, rychlé rozšiřování e-knih a dalších dokumentů v digitální podobě významně proměňuje základní funkce knihoven a jejich služby uživatelům.

Knihovny musí na tyto výzvy pohotově reagovat. Musí nové technologie využít pro zkvalitnění i rozšiřování svých služeb.

Stojí před nimi nové a mimořádně složité úkoly v oblasti shromažďování a trvalého uchování nově vznikajícího digitálního kulturního bohatství, které již nyní tvoří důležitý prvek kulturního dědictví a bude stále nabývat na objemu i na významu.

Na všechny tyto trendy reaguje předkládaná koncepce, která přirozeně navazuje na výsledky dosažené realizací Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2004 – 2010.

Strategická východiska „Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015“

Základním východiskem pro zpracování Koncepce byla strategie „**Státní kulturní politika na léta 2009 – 2014**“, přijatá usnesením vlády ČR ze dne 19. listopadu 2008 č. 1452, a v širším kontextu hlavní hospodářská reformní agenda Evropské unie „**EVROPA 2020 – Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**“.

Řada dílčích cílů koncepce přímo reaguje na stěžejní iniciativy strategie EVROPA 2020:

- **Inovace v Unii**
  - Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů pro podporu výzkumu, vývoje a inovací po roce 2011 (dílní cíl 7)
- **Digitální program pro Evropu**
  - **Otevření přístupu k zákonnému on-line obsahu prostřednictvím knihoven**
    - Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví (dílní cíl 1)
    - Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví (dílní cíl 2)
    - Optimalizovat systém povinného výtisku tištěných dokumentů a zavést systém povinného výtisku elektronických dokumentů; zajistit jejich pohotové centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci (dílní cíl 3)

- Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví (dílčí cíl 4)
    - Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen: EIZ) pro širokou veřejnost (dílčí cíl 8)
  - **Zajištění přístupu k rychlému a superrychlému internetu**
    - Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet (dílčí cíl 14)
  - **Počítačová gramotnost a služby dostupné on-line**
    - Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny (dílčí cíl 6)
    - Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení (dílčí cíl 10)
    - Rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen: VKIS) bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí (dílčí cíl 15)
    - Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven (dílčí cíl 19)
  - **Uvolnění potenciálu informačních a komunikačních technologií ve prospěch společnosti – zlepšení přístupu on-line pro osoby s postižením, seniory a další znevýhodněné skupiny obyvatel**
    - Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb (dílčí cíl 13)
    - Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS (dílčí cíl 18)
- **Program pro nové dovednosti a pracovní místa**
  - Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských i jiných komunit a jejich kreativity (dílčí cíl 9)
  - Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou (dílčí cíl 11)
- **Evropská platforma pro boj proti chudobě**

▪ Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb (dílčí cíl 13)

Mnohé ze strategických cílů a následných opatření k jejich realizaci se vážou k iniciativám Evropské komise, týkajícím se digitalizace kulturního obsahu a jeho zpřístupnění, zejména:

- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů ze dne 30. září 2005 i2010: Digitální knihovny,
- Doporučení Komise ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů,
- Závěry Rady o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů,
- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Evropské kulturní dědictví na dosah jedním kliknutím,
- Doporučení Komise ze dne 27.10.2011 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchovávání digitálních záznamů,

stejně jako k iniciativám a programům UNESCO, z nichž zasluží explicitní zmínku program Paměť světa, a nejnověji Manifest IFLA pro digitální knihovny a Strategie podílu UNESCO na podpoře svobodného přístupu k vědeckým informacím a výzkumu, obé schválené 36. zasedáním Generální konference UNESCO dne 10.11.2011.

Vize „Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015“

Klient říká: „V krásné, přívětivé a pohodlné knihovně rychle obsloužen příjemným, kvalifikovaným, očividně spokojeným a motivovaným personálem nebo z pohodlí domova bez ohledu na národnost či handicap, v kteroukoliv denní či noční dobu získám bezplatně požadovanou kvalitní službu“

Tato vize rozvoje knihoven pro nejbližší období stručně vyjadřuje, že:

- zásadní prioritou budoucnosti knihoven je jednoznačná orientace na kvalitní a pohotové služby, které jsou díky využívání informačních technologií v podstatné míře dostupné 24 hodin, sedm dnů v týdnu;
- digitalizace knihovnických fondů a přístup k informačním zdrojům prostřednictvím informačních sítí umožní široký přístup veřejnosti ke kulturnímu obsahu on-line;
- služby knihoven jsou přístupné bez jakýchkoliv bariér a jsou poskytovány všem bez rozdílu sociálního a ekonomického postavení, vzdělání, věku, etnické či náboženské příslušnosti, bez ohledu na jakýkoliv handicap pouze s rozdíly vyplývajícími ze zvláštních právních předpisů (např. se nezpřístupňuje dětem závadný obsah);
- knihovny jsou příjemným a neutrálním místem pro studium, trávení volného času i setkávání všech generací, místem reflektujícím požadavky veřejnosti na moderní funkční i estetické prostředí, místem snadno dostupným v geografickém smyslu (hustá síť systému knihoven v ČR);
- v knihovnách působí kvalifikovaní, motivovaní a adekvátně ohodnocení pracovníci, kteří poskytují služby odborníkům i nejširší veřejnosti a plní úlohu průvodců a navigátorů při vyhledávání a získávání informací v digitálním prostředí i z klasických tištěných zdrojů.

Cílem koncepce je definovat a uvést do praxe podmínky pro komplexní služby knihoven v reálném i digitálním prostoru. Hlavní pozornost je soustředěna na využití informačních a komunikačních technologií ke koncipování nových služeb veřejnosti tak, aby kdokoli nezávisle na tom, kde žije, měl k dispozici prostřednictvím své knihovny přístup ke všem zdrojům, informacím a službám, které nabízí systém knihoven ČR jako celek. Rozhodující přidanou hodnotou má být především možnost získávat informace a dokumenty on-line nezávisle na místě jejich uložení v konkrétní knihovně, a to kdykoliv a odkudkoliv. Pozornost je věnována také uživatelsky příjemnému rozhraní, aby využívání služeb knihoven bylo jednoduché a snadné. Koncepce směřuje k tomu, aby se v populaci zvyšoval podíl těch, kteří aktivně využívají služby knihoven jako důležité složky infrastruktury znalostní společnosti.

Důležitou podmínkou pro činnost knihoven je jejich prostorové, technické a finanční zajištění, které je u knihoven zřizovaných obcemi, kraji a státem hrazeno z veřejných zdrojů. Od roku 2009 pociťují knihovny trvale důsledky ekonomické krize. Více než 40 % knihoven provozovaných obcemi a kraji se v roce 2010 muselo potýkat se snížením rozpočtu. Více než třetina těchto knihoven omezovala akviziční činnost, což mělo přirozený důsledek v poklesu atraktivnosti fondu a rozsahu nabídky služeb.

I z těchto důvodů věnuje Koncepce zvýšenou pozornost měření výkonu činnosti a zvyšování efektivnosti knihoven. V současné době nejsou dostatečně vyhodnocovány ekonomické

a společenské přínosy činnosti knihoven z hlediska návratnosti investic veřejných financí. Koncepce proto jako se zásadním úkolem počítá se sběrem a analýzou dat o objemu produkce knihovnických a informačních služeb ve finančním vyjádření a s vytvořením nástroje pro měření produktivity, resp. efektivity různých služeb a činnosti knihoven k využití knihovnami i jejich provozovateli.

Seznam zkratk

AV ČR	Akademie věd ČR
EIZ	Elektronické informační zdroje
Europeana	Evropská digitální knihovna, jednotný přístupový bod
FM EHP/Norska	Finanční mechanismy EHP/Norska
IKT	Informační a komunikační technologie
INFOZ	Informační zdroje pro výzkum, program MŠMT
IOP	Integrovaný operační program
Kramerius	Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru, podprogram VISK 7; digitální knihovna stejného jména
LTP	Long time preservation systémy, systémy pro dlouhodobé ukládání dokumentů
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZd	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NAKI	Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, MK
Open Access	Otevřený, volný přístup k publikacím
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, Strukturální fondy EU

Persistentní identifikátory digitálních dokumentů	zajišťují trvalý přístup k digitálním dokumentům
PISA	Programme for International Student Assessment, OECD program pro mezinárodní hodnocení žáků
Princip PPP	Princip Public Private Partnership, Partnerství veřejného a soukromého sektoru při financování projektů
Program VISK	Veřejné informační služby knihoven, program MK
Registr digitalizace	Evidence digitalizovaných dokumentů a sledování procesu zpracování, společný projekt Národní knihovny České republiky, Knihovny Akademie věd a společnosti INCAD
ROP	Regionální operační program
SKIP	Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR
SDRUK	Sdružení knihoven ČR
URN:NBN	Identifikátor používaný národními knihovnami pro identifikaci publikací, které nemají jiný identifikátor, nebo k jejich metadatům (URN – Universal Resource Number, NBN – National Bibliography Numer); URN:NBN resolver je aplikace, která umožňuje přidělování, evidenci, správu a vyhledávání trvalých identifikátorů URN:NBN a vyhledávání digitálních dokumentů prostřednictvím těchto identifikátorů.
VKIS	Veřejné knihovnické a informační služby
VaVaI	Výzkum, vývoj a inovace

SWOT analýza

Silné stránky

- Existence rozsáhlé sítě všeobecných a specializovaných knihoven zajišťujících dostupnost veřejných knihovnických a informačních služeb.
- Existence mimořádně kvalitních historických a konzervačních fondů domácích dokumentů.
- Vysoká úroveň standardizace procesů zpracování a zpřístupnění knihovních fondů
- Aktivní využívání informačních technologií při poskytování VKIS, dobrá konektivita knihoven.
- Zahájení rozsáhlých digitalizačních programů na celostátní i regionální úrovni.
- Schopnost vzájemné spolupráce, zkušenosti se sdílením informačních zdrojů a služeb.
- Systém koordinace a podpory VKIS obecních knihoven na úrovni kraje.
- Dostatečně široká nabídka zahraničních elektronických informačních zdrojů.
- Aktivní vztah k profesi a motivace ke vzdělávání u většiny zaměstnanců knihoven.
- Existence oborového vzdělávání všech stupňů, včetně celoživotního vzdělávání.
- Existence vícezdrojového financování formou dotačních programů, strukturálních fondů EU, projektové financování včetně podpory výzkumu, vývoje a inovací.
- Existence základních právních předpisů a doporučení, včetně mezinárodních, vymezujících VKIS.
- Fungující systém měření a porovnávání výkonu a činnosti veřejných knihoven (Metodický pokyn MK k vymezení standardu VKIS poskytovaných knihovnami zřízenými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky; dále projekt benchmarkingu knihoven).
- Aktivní činnost občanských sdružení, asociací, poradních orgánů a neformálních sdružení knihoven a zaměstnanců na rozvoji VKIS.

Slabé stránky

- Nízká úroveň marketingu VKIS a public relations knihoven.
- Nedostatečná úroveň kooperace knihoven při zajištění VKIS a budování knihovních fondů.
- Nevyrovnaná úroveň rozsahu a kvality poskytování VKIS v rámci oborů a regionů.
- Nedostatečná podpora specializovaných knihoven ze strany některých rezortně příslušných ústředních orgánů státní správy.

- Malá ofenzivnost nabídky a malá flexibilita při přizpůsobování nabídky služeb vývoji potřeb a poptávky.
- Absence centrálních služeb integrujících tradiční služby i služby s digitálním obsahem¹.
- Nedostatečná orientace knihovnických systémů na služby koncovému uživateli.
- Bariéry při využívání knihoven a jejich služeb pro znevýhodněné sociální skupiny obyvatel.
- Nedostatečné začlenění knihoven do systému školního i mimoškolního vzdělávání.
- Nevyrovnané prostorové zajištění činnosti knihoven, omezená provozní doba malých knihoven.
- Nedostatečná koordinace při získávání a využívání zahraniční literatury.
- Nevyrovnané financování regionálních funkcí knihoven v jednotlivých krajích.
- Nedostatečná pohotovost zpracování povinného výtisku u některých příjemců, snížení efektivity sdílené katalogizace.
- Obtíže při zajišťování trvalého uchování knihovních fondů elektronických dokumentů v knihovnách jako důležité složky kulturního dědictví a nedořešení otázky povinného výtisku elektronických publikací.
- Nedostatečné kapacity pro digitalizaci knihovních fondů na centrální i lokální úrovni.
- Nejistý distribuční mechanismus dotací na nákup elektronických informačních zdrojů (náhrada programu INFOZ).
- Nevyřešené některé autorsko-právní aspekty služeb knihoven v digitálním prostředí.
- Malé zapojení do aktivit Open Access².
- Vysoký věkový průměr pracovníků knihoven a vysoká feminizace.
- Nedostatečné mezinárodně srovnatelné statistiky o technickém a logistickém vybavení knihoven
- Obtíže při zprostředkování přístupu ke specializovaným knihovním fondům.
- Lokálně nedostatečná konektivita k internetu.
- Neschopnost knihoven reagovat pružně na potřeby uživatelů internetu z hlediska míry integrace a rychlosti služeb i uživatelsky vlivného prostředí.

---

¹ Tj. silný portál, zajišťující koordinovaný přístup k informačním zdrojům

² Otevřený přístup (Open Access, OA) = okamžitá online volná dostupnost vědeckých výstupů bez dalšího omezení užití díla, které bývá obvykle stanoveno ve smlouvách s vydavatelem. Týká se těch výstupů, které vědci obvykle poskytují bezplatně ke zveřejnění: recenzované vědecké články, konferenční příspěvky a datové soubory různého typu.

viz Strategie podílu UNESCO na podpoře svobodného přístupu k vědeckým informacím a výzkumu

- Nejistá schopnost knihoven trvale uchovat a především následně zpřístupňovat podstatnou část kulturního dědictví publikovaných dokumentů (rozpad kyselého papíru, neuchování digitálních dokumentů). Chybějící centrální výběrová evidence nejvýznamnějších dokumentů (viz program UNESCO Paměť světa).

Příležitosti

- Vnímání knihoven jako vzdělávacích, kulturních, informačních a komunitních center.
- Potenciál využití a dostupnost informačních technologií pro služby knihoven.
- Potenciál využití mobilní komunikace - mobily, e-čtečky, smart phones ad.
- Potenciál využití propagace specializovaných knihoven – sekundární efekty propagace knihovních fondů.
- Vnímání knihoven jako důležité součásti infrastruktury výzkumu a vývoje.
- Zapojení knihoven do systémů školního a mimoškolního vzdělávání, včetně celoživotního vzdělávání dospělých.
- Prostřednictvím digitalizace fondů knihoven v regionech rozšíření přístupu k unikátním informacím o daném regionu, vhodným např. pro pedagogické účely.
- Nové informační potřeby uživatelů.
- Růst zájmu o centrální služby, které integrují využití papírových a digitálních dokumentů.
- Masová digitalizace tištěné produkce a v jejím důsledku růst požadavků na trvalé uchování a zpřístupňování digitálních dokumentů.
- Racionalizace a rozšíření systému povinného výtisku na digitální dokumenty.
- Spolupráce s vydavateli a distributory tradičních i digitálních dokumentů.
- Rozšíření funkcí knihoven – knihovna jako informační, vzdělávací, kulturní, komunitní centrum a středisko kreativity.
- Tlak ze strany vysokoškolských studentů na poskytování bezplatných služeb v souvislosti s připravovaným zpoplatněním vysokoškolského vzdělání.
- Širší možnost spolupráce knihoven v oblasti služeb v rámci EU, např. evropská digitální knihovna Europeana, a ve světě, např. Světová digitální knihovna (UNESCO).
- Novelizace autorského zákona, umožnění užití osiřelých děl a děl, která jsou komerčně nedostupná, půjčování elektronických knih.
- Koncipování nového dotačního programu na zajištění dostupnosti EIZ pro oblast VaVaI.
- Využití dobrovolníků a veřejně prospěšných prací.
- Optimalizace dotačních programů na podporu rozvoje VKIS.

- Koncipování dotačních programů rezortně příslušných ústředních orgánů státní správy na podporu specializovaných knihoven.

Rizika

- Negativní vývoj veřejných rozpočtů omezí financování knihoven. Knihovny nesplní očekávání svých uživatelů v důsledku omezování poskytovaných služeb.
- Negativní vývoj veřejných rozpočtů omezí proces budování a modernizace budov knihoven jako atraktivního místa setkávání, poskytujícího diferencované prostředí pro studium i kultivování osobnosti
- Nedostatečný objem financování nákupu knihovnických fondů a dalších informačních zdrojů, zejména zahraniční literatury; nedostatek zdrojů pro financování mezinárodní meziknihovní výpůjční služby.
- Pokles zájmu o tradiční služby knihoven.
- Konkurence dalších volnočasových aktivit.
- Konkurence komerčních poskytovatelů elektronických služeb (příležitost pro knihovny nabízet i bezplatnou alternativu).
- Posilování tendence ke zpoplatňování základních služeb knihoven. Ztráta povědomí o knihovnách jako veřejné službě. Narušení principu rovného přístupu k informačním zdrojům prostřednictvím knihoven.
- Personální, technická a logistická zátěž při digitalizaci a následném zpřístupňování fondů muzejních knihoven.
- Obtížné sladění zájmů autorů a dalších nositelů práv chráněných autorským zákonem a knihoven, jako zprostředkovatelů informací a kulturních hodnot nejširším vrstvám společnosti.
- Přerušování kontinuity v dostupnosti EIZ v důsledku nedostatku finančních prostředků.
- Nedostatečné začlenění knihoven do vzdělávacích a výchovných programů. Na všech typech škol je v průběhu studia nedostatečně akcentována informační výchova uživatelů s cílem zvýšení jejich funkční gramotnosti, a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje.
- Nedostatečné mzdové ohodnocení, mzdový systém málo motivující k celoživotnímu učení a ke zvyšování kvality VKIS - způsobí odliv kvalifikovaných pracovníků z oboru či zabrání zájmu mladých odborníků o uplatnění v knihovnách. Knihovny nebudou mít dostatek způsobilých pracovníků k poskytování moderních služeb.
- Nebezpečí zneužití digitálních podkladů k tvorbě „pirátských kopií“.

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015

Koncepce vymezuje šest základních oblastí:

- Digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví
- Přístup k informačním zdrojům a službám knihoven
- Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti
- Rovný přístup ke službám knihoven
- Kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven
- Rozvoj lidských zdrojů

A. Digitalizace knihovních fondů, ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví

1. Digitalizovat textové dokumenty a shromažďovat digitální dokumenty jako součást kulturního a vědeckého dědictví

Proč tento cíl:

Digitalizace materiálu kulturního obsahu je naléhavým úkolem současnosti jednak jako metoda umožňující uchování a ochranu originálních nosičů informací a jednak jako nástroj přiblížení tohoto obsahu a informací o něm veřejnosti komfortním způsobem. Až doposud se digitalizace textových dokumentů většinou soustředila na historické fondy a dokumenty ohrožené postupným rozpadem. Aniž by měl být tento důležitý segment opuštěn, je novým trendem masová digitalizace publikací vydaných v průběhu 20. a 21. století. Předmětem digitalizace budou i specializované sbírky a regionální literatura. Digitalizace a široké zpřístupnění historických i novodobých dokumentů bude významným impulzem pro rozvoj vědy a vzdělávání.

Stav, kterého má být dosaženo:

Odborná a široká veřejnost má prostřednictvím knihoven přístup k rozsáhlé části kulturního dědictví minulosti a kulturnímu a informačnímu bohatství současnosti. Knihovny poskytují komplexní služby a zajišťují dostupnost dokumentů a informací pro výzkum, vzdělávání i volný čas.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Podporovat digitalizaci na jednotlivých úrovních – Národní knihovna ČR, regiony, oborové instituce/knihovny, v rámci specializovaných projektů (např. Národní digitální knihovna provozovaná Národní knihovnou ČR ad.)
- Stanovit pravidla spolupráce knihoven různé úrovně a dalších paměťových institucí

- Provádět oborovou digitalizaci v institucích jako jsou muzea, galerie, archivy, knihovny vědeckých a výzkumných pracovišť apod.
- Vytvořit doporučení pro digitalizaci odpovídající současnosti (nové formáty metadat i digitálních objektů)
- Zajistit kooperační nástroj pro digitalizaci typu Registr digitalizace nebo centrální digitální knihovnu Kramerius nebo národní systém pro přidělování identifikátorů digitálním objektům (URN:NBN) s případnou vazbou na mezinárodní systém přidělování identifikátorů
- Zavést persistentní identifikátory digitálních objektů na národní úrovni mezi institucemi různých typů
- Vytvořit podmínky pro integraci digitalizovaných dokumentů do evropské digitální knihovny Europeana a zpřístupnění nejvýznamnějších dokumentů prostřednictvím Světové digitální knihovny UNESCO
- Zajistit zpřístupnění digitalizovaných dokumentů prostřednictvím knihoven
- Pro financování digitalizace využít strukturální fondy EU (IOP, ROP) a principů PPP, například spolupráce s firmou Google

Zajistí: Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně za podpory MK, MV a dalších orgánů veřejné správy

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: IOP, rozpočet Ministerstva kultury – program VISK, rozpočty zúčastněných knihoven

Nároky na mezirezortní spolupráci: knihovny dalších rezortů, archivy

Regionální rozměr: součinnost krajů a krajských knihoven – krajské projekty digitalizace

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.6. Digitalizace kulturního obsahu

2. Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady trvalého uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního a vědeckého dědictví

Proč tento cíl:

Rozvoj informačních a komunikačních technologií je příčinou vzniku stále většího objemu různých typů digitálních dokumentů. Digitální dokumenty zatím nejsou obecně vnímány jako integrální složka kulturního bohatství, přitom však již nyní tvoří jeho důležitý prvek a v budoucnu budou stále nabývat na významu. Chybí legislativní, organizační a technické podmínky pro jejich trvalé uchování a zpřístupnění budoucím generacím. Tím dochází k nevratným ztrátám kulturního dědictví. Předpokládá se novelizace legislativy povinného výtisku a vybudování certifikovaných datových úložišť i dalších systémů, které budou garantovat trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů v návaznosti na vývoj

mezinárodní a unijní legislativy (například Národní digitální knihovna provozovaná Národní knihovnou ČR). Umožní-li mezinárodní závazky a unijní právo novou úpravu zpřístupňování digitálních dokumentů nad rámec stávající právní úpravy, bude zřejmě třeba počítat s určitou formou kompenzace nositelům práv; to však již bude záviset na konkrétní právní úpravě.

Stav, kterého má být dosaženo:

Je vytvořen ucelený systém trvalého uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů a je zajištěn jeho stabilní provoz a rozvoj.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Vytvořit národní koncepci dlouhodobé ochrany digitálních dat pro knihovny, včetně doporučení pro ostatní instituce (archivy, vysoké školy, veřejné výzkumné instituce).
- Vytvořit organizační a technické předpoklady pro trvalé uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví včetně podmínek zpřístupnění
- Provést analýzu zahraničních politik systémů pro dlouhodobé uchování digitální dokumentů (LTP)
- Vytvořit síť certifikovaných digitálních úložišť v knihovnách ČR, koordinačního článku této sítě; stanovení podmínek pro certifikaci a certifikačního subjektu
- Akceptovat doporučení iniciativy EU i2010: Digitální knihovny a Doporučení UNESCO o uchování digitálního dědictví

Zajistí: MK ČR, Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: IOP, rozpočet Ministerstva kultury – program VISK, NAKI, rozpočty zúčastněných knihoven

Nároky na mezirezortní spolupráci: knihovny dalších rezortů, archivy, MV

Regionální rozměr: součinnost krajů a krajských knihoven

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.7. Vytváření podmínek pro trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví

3. Optimalizovat systém povinného výtisku (dále jen „PV“) tištěných dokumentů a zavést systém povinného ukládání elektronických dokumentů (odpovídající dnešnímu PV); zajistit jejich pohotové centrální zpracování a zpřístupnění, podporovat nástroje pro sdílenou katalogizaci

Proč tento cíl:

Institut povinného výtisku zajišťuje shromažďování a uchování tištěných dokumentů publikovaných na území ČR pro jejich využití současnou i budoucími generacemi. Rozvoj informačních a komunikačních technologií je příčinou vzniku stále většího objemu různých typů digitálních dokumentů. Digitální dokumenty zatím nejsou obecně vnímány jako integrální složka současného kulturního bohatství a kulturně informačního dědictví pro budoucnost. Chybí legislativní, organizační a technické podmínky pro jejich trvalé uchování a zpřístupnění budoucím generacím. Tím dochází k nevratným ztrátám kulturního dědictví. Pohotové centrální zpracování publikovaných dokumentů je základní podmínkou pro odstranění multiplicitního zpracování dokumentů v knihovnách ČR a je také předpokladem pro zvýšení kvality knihovnických katalogů a dalších databází.

Stav, kterého má být dosaženo:

Je zajištěno shromažďování, uchování a zpřístupňování tištěných i digitálních dokumentů (národní produkce) uváděných do oběhu na území ČR jako důležité složky kulturního dědictví. Je vybudován funkční systém sdílené katalogizace, který umožňuje pohotové a efektivní zpracování knihovnických fondů ve všech knihovnách ČR.

Díličí cíle, projekty / aktivity

- Provést úvodní analýzu možností přijímání, dlouhodobého uložení a zpřístupnění povinného ukládání elektronických dokumentů (formáty, strategie a úroveň ochrany apod.)
- Provést analýzu efektivnosti stávajícího systému PV, zejména s ohledem na PV periodik. PV vázat na dodržení standardů v oblasti péče o prostředí, odkyselování, konzervace, bezpečnosti, služeb apod.
- Pilotní projekt předávání povinného ukládání elektronických dokumentů s několika konkrétními vydavateli
- Legislativní úprava povinného ukládání elektronických publikací
- Úprava programové aplikace Kramerius⁴ na nové typy dokumentů³ (nebo ekvivalentního SW pro zpřístupnění digitalizovaných dokumentů)
- Vývoj finálních mechanismů (technické aplikace + organizační opatření) institutu povinného ukládání
- Optimalizace centrálního zpracování PV pro potřebu sdílené katalogizace

Zajistí: MK ČR, Národní knihovna ČR ve spolupráci s dalšími příjemci povinného výtisku

---

³ systém Kramerius 4 je určen pro zpřístupnění digitalizovaných dokumentů

Termín: 2011 – 2013

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu Ministerstva kultury

Regionální rozměr: součinnost krajů a krajských knihoven

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.7. Vytváření podmínek pro trvalé uchování a zpřístupnění digitálních dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví

4. Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví
--

Proč tento cíl:

Evropská iniciativa i2010: Digitální knihovny stanovuje, že veškeré evropské zdroje informací (knihy, časopisy, filmy, mapy, fotografie, hudební záznamy aj.) mají být dostupné všem a zachovat se pro budoucí generace. Iniciativa se zaměřuje na dvě oblasti: kulturní dědictví (vytvoření a online zpřístupnění elektronické verze materiálů v knihovnách, archivech a muzeích Evropy pro práci, studium nebo volný čas, a pro jejich zachování pro budoucí generace) a vědecké informace (zpřístupnit výsledky výzkumu v širším měřítku online). Hlavním cílem je vytvořit a rozvíjet Europeanu – jednotný přístupový bod pro zpřístupnění digitálních kopií materiálů v držení knihoven, muzeí a archivů. Prostřednictvím evropské digitální knihovny Europeana je možné online přistupovat ke knihám, filmům, nákresům, fotografiím atd., bez ohledu na to, kde jsou uloženy originály.

Výrazným limitem pro zpřístupnění digitálních dokumentů jsou autorská práva. V rámci novely autorského zákona je nezbytné stanovit pravidla, která umožní za stanovených podmínek přístup k osiřelým dílům a dílům, která jsou komerčně nedostupná při zachování práv autorů a dalších držitelů práv. V této souvislosti je nezbytné zajistit odpovídající odměny pro držitele práv.

Stav, kterého má být dosaženo:

Veřejnost má zajištěn široký přístup ke kulturnímu a vědeckému dědictví prostřednictvím knihoven a dalších paměťových institucí. Knihovny jsou garanty volného přístupu k informacím pro potřeby vědy, vzdělávání a osobního rozvoje.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Formulovat priority a principy pro oblast zpřístupnění autorských děl a dalších předmětů ochrany podle autorského zákona pro potřeby vzdělávání, výzkumu a vývoje v digitálním prostředí na internetu. V návaznosti na tyto priority zpracovat návrh legislativního řešení.
- V rámci novely autorského zákona vytvořit podmínky pro snadné licencování osiřelých děl a děl, která jsou komerčně nedostupná. Respektovat nutnost zajištění ochrany práv duševního vlastnictví v souladu s národními, unijními a mezinárodními předpisy. Ve státním rozpočtu vyčlenit, v návaznosti na novelu autorského zákona a na mezinárodní a unijní legislativu, finanční prostředky na úhradu licencí, které umožní zpřístupňovat osiřelá díla a díla nedostupná na trhu.

- V kapitole 334-Ministerstvo kultury vyčlenit finanční částku na úhradu licencí, které umožní prostřednictvím knihoven zajistit rovný přístup občanům k autorským dílům publikovaných v digitálním prostředí na internetu pro potřeby vzdělávání, výzkumu a vývoje

Zajistí: Ministerstvo kultury – novela autorského zákona (č. 121/2000 Sb.)

Termín: předběžně 2012 v závislosti na vývoji projednávání návrhu příslušné evropské směrnice

Dopad na státní rozpočet: úhrada licencí na zpřístupnění autorskoprávně chráněných děl – v rámci rozpočtu MK

Návaznost na Státní kulturní politiku:

1.6. Podpora rozvoje autorskoprávního systému, který bude, v souladu s mezinárodními a komunitárními závazky, založen na vyváženosti mezi legitimními zájmy nositelů práv, nejrozličnějších uživatelů předmětů autorskoprávní ochrany včetně podnikatelských subjektů i široké veřejnosti

2.7. Zvyšování povědomí veřejnosti a všech zainteresovaných subjektů o právech chráněných autorským zákonem

5. Zpracovat a realizovat koncepci trvalého uchování a zpřístupnění tradičních textových dokumentů – knihy, periodika, rukopisy, historické fondy, hudebniny

Proč tento cíl:

Knihovny uchovávají rozsáhlou součást kulturního a vědeckého dědictví. Tradiční dokumenty - knihy, periodika, rukopisy a prvotisky- jsou ohroženy stárnutím a postupným rozpadem psacích látek a jejich- nosičů. V ČR doposud není vytvořen ucelený systém ochrany těchto knihovních fondů, který by zajistil jejich uchování a zpřístupnění pro budoucí generace; základní právní rámec pro tento systém skýtá zákon č. 257/2001 Sb.

Stav, kterého má být dosaženo:

Vytvořit komplexní systém pro trvalé uchování tradičních textových dokumentů. Vybudovat nezbytné kapacity pro ochranu, restaurování a digitalizaci dokumentů. Stanovit pravidla pro trvalé uchování dokumentů pro vybraný okruh knihoven s konzervační funkcí.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Zpracovat koncepci trvalého uchování knihovních fondů tradičních dokumentů v knihovnách ČR včetně unikátních specializovaných fondů jako důležité složky kulturního dědictví a umožnit jejich využívání současným i budoucím generacím, s využitím jejich digitalizace (r. 2013)
- Založit výběrový národní rejstřík v souladu s programem UNESCO Paměť světa jako nástroj popularizace a zpřístupnění nejvýznamnějšího písemného kulturního dědictví
- Vytvořit organizační a technické předpoklady pro trvalé uchování národního kulturního dědictví v oblasti knižní kultury.

- I. Vytvořit metodiky pro dlouhodobé ukládání knihovnických dokumentů, pro konzervaci a restaurování novodobých fondů
- II. Vybudovat pracoviště restaurování novodobých dokumentů
  - Zpracovat ekonomickou analýzu a navrhnout systém deponitního ukládání s využitím objektů NK ČR
  - Vytvořit mezioborové metodické centrum restaurování a konzervace knihovnických fondů s využitím know-how restaurátorských pracovišť paměťových institucí.

Zajistí: MK, Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, další zainteresované instituce zřizované MK

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK, programu NAKI

Nároky na mezirezortní spolupráci: knihovny dalších rezortů, archivy (MV, MŠMT, MZd, MZe, AV ČR)

Regionální rozměr: součinnost krajů a krajských knihoven

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.5. Program podpory modernizace kulturní infrastruktury pro účely poskytování moderních kulturních služeb s vyšší přidanou hodnotou

B. Přístup k informačním zdrojům a službám knihoven

6. Vytvořit jednotné rozhraní systému knihoven s cílem zprostředkování všech nabízených služeb z každé knihovny
--

Proč tento cíl:

Knihovny nabízejí svým uživatelům řadu databází, obsah digitálních knihoven a dalších informačních zdrojů. Tyto služby jsou značně roztržštěné, v některých případech i málo uživatelsky přívětivé. Běžný uživatel mnohdy není schopen využít informační potenciál, kterým knihovny disponují. Existují velké rozdíly v pohotovosti klasických knihovnických služeb a služeb poskytovaných v digitálním prostředí. Nejsou stanovena jasně definovaná pravidla pro jejich využití.

Stav, kterého má být dosaženo:

Vytvořit silný centrální portál poskytující kvalitní, pohotové služby, které umožní uživateli získat požadovaný dokument v tradiční tištěné nebo digitální formě nebo informaci kdykoliv a odkudkoliv.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Vytvořit silný portál jako základní stavební kámen pro zajištění přístupu do celého systému knihoven.

- Vytvořit systém sdílení uživatelských identit (využití federativní autentizace)⁴.
- Využít dostupné systémy on-line plateb pro poskytované knihovnické služby.
- Zajistit koordinovaný přístup knihoven a jejich prostřednictvím uživatelů k informačním zdrojům nabízených systémem knihoven.
- Optimalizovat systém meziknihovních výpůjčních služeb a dodávání dokumentů s důrazem na rychlost, pohotovost, spolehlivost a efektivní využití informačních zdrojů.
- Vytvořit podmínky k tomu, aby každá knihovna působila jako rozhraní pro vstup do celého systému knihoven a každý knihovník byl schopen poskytnout komplexní službu.
- Zajistit součinnost s evropskou digitální knihovnou Europeana.

Zajistí: Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK

Nároky na mezirezortní spolupráci: knihovny dalších rezortů (MŠMT, MZd, MZe, AV ČR)

Regionální rozměr: součinnost krajů a krajských knihoven

7. Zabezpečit efektivní dostupnost elektronických informačních zdrojů (dále jen „EIZ“) pro podporu VaVaI po roce 2011

Proč tento cíl:

V rámci programů podpory informační infrastruktury MŠMT (aktuálně INFOZ) bylo a do konce roku 2011 je dlouhodobě podporováno plošné zpřístupnění nákladných elektronických informačních zdrojů včetně mnohooborových citačních databází, např. Web of Knowledge a Scopus. Tím je základní struktura vědních oborů zabezpečena klíčovými špičkovými průběžně aktualizovanými informačními zdroji pro veřejné vysoké školy, výzkumné organizace a vědecké knihovny. Pro příští období je nezbytné vytvořit nový systém podpory financování nákupu elektronických informačních zdrojů pro potřeby výzkumu, vývoje a inovací v ČR.

---

4 Systém správy identit slouží k automatizované správě identit napříč zapojenými systémy. Jedná se o komplexní systém, který propojuje jednotlivé reprezentace téže identity v různých počítačových aplikacích. Srovnává změny, vyhodnocuje podle priorit pravdivější údaj od zdroje s větší důvěrou a pravidelně šíří záznamy do dalších systémů. Implementace systému je časově a finančně náročná, jeho zavedení však přivádí časové i finanční úspory a umožňuje uživatelům knihovny podstatně vyšší komfort, a to při zajištění vyšší úrovně bezpečí. Samozřejmostí je splnění požadavků na ochranu osobních údajů.

Stav, kterého má být dosaženo

Je vytvořen stabilní systém podpory nákupu elektronických informačních zdrojů pro potřeby výzkumu, vývoje a inovací v ČR. Instituce z oblasti výzkumu, vývoje a inovací mají zajištěný přístup k nejnovějším vědeckým informacím.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Stanovit, legislativně zajistit a stabilizovat systémové nástroje a formy finanční podpory informační infrastruktury VaVaI z veřejných informačních zdrojů.
- Definovat jádro informační infrastruktury pro VaVaI.
- Zpracovat analýzu distribučního mechanismu prostředků podpory informační infrastruktury (nyní soutěže podle zákona č. 130/2002 Sb.).
- Vymežit oblast EIZ pro VaVaI s cílem definovat jádro EIZ pro VaVaI v jednotlivých vědních oborech, včetně vyhodnocení aktuálních potřeb vědecké komunity ve vztahu k EIZ.
- Zpracovat analýzu vlivu programů podpory informační infrastruktury VaVaI na systém VaVaI ČR, včetně vyhodnocení účinnosti stávajícího programu z hlediska nákladů a přínosů a jeho vlivu na zvýšení produktivity vědecké práce.
- Zajistit koordinaci konsorcií⁵ v ČR - vytvoření silného licenčního centra, zajištění organizační a personální podpory řízení konsorcií.
- Stanovit systém financování základních nástrojů pro evaluaci výsledků VaVaI, tj. citačních databází definovaných Radou pro výzkum, vývoj a inovace, resp. zajištění jejich dostupnosti všem příslušným institucím.

Zajistí: Rada pro výzkum, vývoj a inovace, MŠMT, Národní technická knihovna

Termín: 2012 a dále průběžně

Dopad na státní rozpočet: vyčleněním části finančních prostředků Radou pro výzkum, vývoj a inovace v rámci výdajů stanovených v kapitole 333 – Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy zákonem o státním rozpočtu ČR na výzkum, experimentální vývoj a inovace na dotčené roky; v rámci programů OP VaVpI na roky 2012-2014 a „Informace – základ výzkumu“ na roky 2013-2019 nebo jiných nástrojů podpory, které je budou nahrazovat.

Nároky na mezirezortní spolupráci: MK, knihovny dalších rezortů (MZd, MZe, AV ČR, MŽP)

Regionální rozměr: krajské knihovny

---

⁵ Konsorcium – volné sdružení institucí, bez právní subjektivity, které vzniklo za účelem umožnit všem přístup k drahým informačním zdrojům za lepších podmínek, než by měly instituce jednotlivě

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.3. Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu

8. Zabezpečit efektivní dostupnost EIZ pro širokou veřejnost

Proč tento cíl:

Knihovny tradičně zajišťují rovný přístup k publikovaným dokumentům v podobě knih, periodik apod. V současné době se trvale zvětšuje objem dokumentů, které jsou publikovány pouze v digitální podobě na internetu. Kvalitní a rozsáhlé informační zdroje jsou stále častěji přístupné pouze jako služba za úplatu. Knihovny by měly v příštím období získávat licence pro přístup k těmto zdrojům a umožnit svým uživatelům využití těchto zdrojů pro potřeby vzdělávání, osobního rozvoje i trávení volného času.

Stav, kterého má být dosaženo:

Široký okruh uživatelů všech typů knihoven má přístup k aktuálním a kvalitním informacím z ekonomiky, politiky a kultury pro potřeby školního i celoživotního vzdělávání, osobní rozvoj a volný čas.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Provést analýzu nabídky a poptávky EIZ pro širokou veřejnost.
- Navrhnout efektivní způsob nákupu licencí pro přístup k EIZ knihovnami a související dotační podpory.
- Podporovat vytváření konsorcií knihoven při nákupu a zajišťování EIZ, spolupracovat s vydavateli a distributory při vyjednávání licencí.

Zajistí: Národní knihovna ČR ve spolupráci s kooperujícími knihovnami

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK – program VISK

Nároky na mezirezortní spolupráci: knihovny dalších rezortů (MŠMT, MZd, MZe, AV ČR, MŽP)

Regionální rozměr: krajské knihovny

Návaznost na Státní kulturní politiku:

3.3. Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu

C. Podpora vzdělávání a čtenářské gramotnosti

9. Podporovat úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a jejich kreativity

Proč tento cíl:

V souvislosti s rozvojem internetu, masové digitalizace tištěné produkce minulosti i současnosti lze očekávat pokles zájmu o tradiční knihovnické služby. Knihovnám se otvírá možnost soustředit se více na nové potřeby komunity, ve které působí. Knihovny by měly působit jako přirozená informační, kulturní, vzdělávací a komunitní centra.

Stav, kterého má být dosaženo:

Rozšíření služeb knihoven, větší orientace činnosti knihoven na potřeby komunity, ve které a pro kterou působí.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Aktivitami knihoven jako komunitních center podporovat aktivní účast občanů na životě komunity, pomáhat při vytváření místních partnerství a budování komunit.
- Vytvářet v knihovnách prostorové podmínky pro komunitní, kulturní a vzdělávací aktivity.
- Podporovat knihovny jako informační centra obcí.
- Podporovat úlohu knihoven jako součásti infrastruktury kreativních průmyslů i základny pro ně.
- Zapojit knihovny do osvěty k udržitelnému rozvoji a environmentální výchově a vzdělávání
- Propojovat knihovny s ostatními informačními institucemi a zdroji (Česká centrála cestovního ruchu, turistická informační centra)
- Motivovat komunitu v péči o knihovnu.

Zajistí: MK

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK - dotační titul Knihovna 21. století

Nároky na mezirezortní spolupráci: MMR, MZe, MŠMT, MV, MŽP

Regionální rozměr: kraje – v rámci programu podpory regionálních funkcí knihoven a v rámci podpory dalších grantových projektů, obce

10. Zakotvit podporu zvyšování schopnosti efektivně užívat knihovny ve školských vzdělávacích programech a v koncepci celoživotního učení

Proč tento cíl:

Knihovny jsou přirozenou součástí infrastruktury systému školního a mimoškolního vzdělávání a celoživotního učení i získávání občanských znalostí. Knihovny plní důležitou úlohu v oblasti neformálního vzdělávání. Díky využití informačních technologií nabízejí široké spektrum sofistikovaných informačních služeb. Podmínkou pro jejich efektivní využití v procesu vzdělávání i při zvládnutí různých životních situací je získání odpovídající literární, dokumentové, počítačové a informační gramotnosti všech obyvatel.

Stav, kterého má být dosaženo:

Zvyšuje se počet lidí, kteří jsou dobře informováni o nabídce služeb knihovny a jsou schopni využívat nabízené služby a informační zdroje.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Zvyšovat úlohu knihoven v procesu celoživotního učení zajišťováním potřebných informačních zdrojů a podporou dalších aktivit.
- Zahrnout principy poskytování služeb systémem knihoven do koncepčních materiálů jiných resortů
- Vytvořit materiální podmínky k rozvoji knihoven jako center neformálního celoživotního učení (= vzdělávacích institucí) pro oblast zájmového vzdělávání a dále pro oblasti literární, dokumentové, počítačové a informační gramotnosti obyvatel s cílem zvýšení jejich schopnosti efektivně využívat informační zdroje.
- Podporovat dostupnost a rozvoj služeb a prostředků pro využívání e-learningu v knihovnách a pro podporu vzdělávání na internetu.
- Využít knihovny pro získávání základní počítačové a informační gramotnosti občanů pořádáním kurzů a umožněním přístupu na informační dálnice.
- Podpořit knihovny jako vzdělávací centra obcí.

Zajistí: MŠMT, MK

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK – program VISK

Nároky na mezirezortní spolupráci: MPSV

Regionální rozměr: kraje v rámci programu regionálních funkcí knihoven, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku: 2.4. Posílení výuky znalostí o kultuře a kulturních dovedností ve vzdělávacích zařízeních

11. Propagovat četbu zejména u dětí a mládeže a aktivně podporovat čtenářskou gramotnost realizací aktivit zaměřených na práci s knihou

Proč tento cíl:

Masové sledování televize, rozvoj nových médií a využívání informačních technologií je jednou z příčin poklesu úrovně tradiční čtenářské gramotnosti, a tím i schopnosti selektovat a vyhodnocovat informace šířené prostřednictvím nových médií. Podle výsledků mezinárodního srovnávacího průzkumu PISA výrazně klesá úroveň čtenářské gramotnosti českých žáků. Nízká úroveň čtenářské gramotnosti, respektive vznik druhotné negramotnosti, může v budoucnu omezit schopnost lidí získávat nové znalosti a dovednosti v procesu celoživotního vzdělávání.

Stav, kterého má být dosaženo:

Zlepšení čtenářské gramotnosti a schopnosti vyhodnocovat informace, zvýšení počtu dětí, které využívají knihovny, zvýšení společenské prestiže četby.

Dílčí cíle/aktivity

- Zvyšovat podíl dětské populace mezi návštěvníky knihoven, podporovat inovativní projekty knihoven, případně vznik databáze nejlepších příkladů
- Podporovat projekty spolupráce knihoven a škol na rozvoji čtenářské gramotnosti dětí a mládeže
- Podporovat dlouhodobé projekty rozvoje čtenářské gramotnosti
- Podporovat kampaně na podporu čtenářství a společenské prestiže četby a dobré knihy

Zajistí: MK, MŠMT

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK (dotační titul Knihovna 21. století)

Regionální rozměr: kraje v rámci programu regionálních funkcí knihoven, obce

12. Podporovat vytváření knihovních fondů. Zvýšit objem financování nákupu knihovních fondů v knihovnách ČR a vytvořit tak základní předpoklad pro zlepšení obsahu a kvality veřejných knihovnických a informačních služeb

Proč tento cíl:

Ve srovnání s jinými evropskými zeměmi nabízejí české knihovny omezené množství nejnovější literatury, jejich knihovní fondy jsou značně zastaralé. Od roku 2008, kdy došlo ke zvýšení DPH u knih a časopisů z 5 na 10 %, se snížil objem nákupu knihovních fondů o 12 %, s dalším zvýšením DPH lze očekávat další negativní dopady na schopnost knihoven získávat aktuální literaturu. V podstatné míře chybí cizojazyčná beletrie, zahraniční populárně naučná literatura, jazykové příručky. Omezená je také nabídka literatury pro národnostní a etnické menšiny trvale žijící na území ČR i pro zdravotně znevýhodněné skupiny obyvatel.. Podíl

těchto obyvatel se stále zvyšuje, ale knihovny jim nejsou schopny nabídnout odpovídající služby.

Stav, kterého má být dosaženo:

Knihovny nabízejí široké spektrum aktuální literatury v tištěné i digitální formě pro všechny skupiny svých uživatelů.

Dílčí cíle, projekty/aktivity

- Podporovat doplňování literatury pro potřebu rozvoje jazykových dovedností obyvatel (cizojazyčná beletrie a populárně naučná literatura, jazykové příručky, slovníky)
- Podporovat doplňování literatury v jazycích národnostních a etnických menšin trvale žijících na území ČR
- Podporovat doplňování literatury a informačních zdrojů pro znevýhodněné skupiny obyvatel, zejména zrakově postižené.
- Podporovat doplňování odborné literatury pro potřeby profesního rozvoje uživatelů a aktivní využívání meziknihovnických služeb včetně mezinárodních.

Zajistí: provozovatelé knihoven, MK program na podporu doplňování knihovnických fondů, se zaměřením na literaturu pro národnostní a etnické menšiny a zdravotně postižené

Termín: 2012 – 2013

Dopad na státní rozpočet: viz příloha

Nároky na mezirezortní spolupráci: Součinnost knihoven všech rezortů, MŠMT, MZd, MŽP

Regionální rozměr: kraje v rámci programu podpory regionálních funkcí.

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.3. Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu

D. Rovný přístup ke službám knihoven

13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb
--

Proč tento cíl:

Knihovny jsou ve smyslu knihovního zákona (č. 257/2001 Sb.) garanty rovného přístupu k informacím a vzdělávání, jejich služby jsou poskytovány rovným způsobem všem bez rozdílu. Rozsah a kvalita VKIS má však nevyrovnanou úroveň, existuje řada překážek, které brání volnému využití VKIS. Pro některé skupiny obyvatel jsou VKIS jen omezeně dostupné.

Stav, kterého má být dosaženo:

Každý obyvatel ČR má přístup k VKIS nezávisle na svém sociálním a ekonomickém postavení, náboženském vyznání, na svém zdravotním stavu nebo věku či na tom, zda sídlí ve městě nebo v malé obci. Knihovny nabízejí bezbariérový přístup do budov, informační systémy pro zdravotně handicapované osoby, poskytují specializované asistenční služby, uplatňují systém slev (netýká se služeb, které jsou podle knihovního zákona povinně poskytovány bezplatně) apod. Nabízejí služby různým minoritám.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Provést analýzu bariér dostupnosti VKIS a definovat principy bezbariérovosti VKIS ve vztahu ke znevýhodněným skupinám i široké veřejnosti.
- Promítnout principy bezbariérovosti do standardů, dotačních programů a do hodnocení kvality VKIS.
- Rozšířit služby knihoven pro handicapované občany i národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny, i pro občany obcí, v nichž knihovna není.

Zajistí: provozovatelé knihoven

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK – dotační titul Knihovna 21. století

Nároky na mezirezortní spolupráci: rezorty – provozovatelé knihoven

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku: 2.5. Podpora projektů usnadňujících přístup znevýhodněných občanů a minorit ke kulturním službám

14. Podporovat knihovny jako garanta rovného přístupu k informačním zdrojům a síti internet
--

Proč tento cíl:

V České republice mělo v roce 2010 přístup k internetu pouze 56 % domácností. Dostupnost internetu i jeho kvalita zůstává omezena pro větší skupiny obyvatel. Toto omezení je výrazné u seniorů a sociálně a ekonomicky slabších skupin obyvatel. Pro tyto skupiny obyvatel se rozšiřuje digitální propast (digital divide). Poskytování přístupu k informacím na internetu je jednou ze základních veřejných knihovnických a informačních služeb, tj. knihovny, poskytující služby dle zákona č. 257/2001 Sb., zapsané v evidenci Ministerstva kultury, umožňují využití této služby v rámci rovného přístupu všem. Omezený přístup může být často způsoben omezeným počtem otvíracích hodin knihoven.

Stav, kterého má být dosaženo:

Knihovny jsou garanty rovného přístupu k informacím na internetu pro všechny skupiny obyvatel. Více než 6 000 knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby

nabízí veřejnosti bezplatný přístup k veřejnému internetu dle § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 257/2001 Sb. Knihovny podporují počítačovou a informační gramotnost obyvatel a návštěvníkům nabízejí asistenci při využívání internetu.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Aktivně působit proti rozdělení společnosti na skupinu lidí s přístupem k moderním informačním a komunikačním technologiím, a ostatní, kteří tyto možnosti nemají
- Aktualizovat Projekt internetizace knihoven v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy či alternativním zajištěním, zajistit vysokorychlostní připojení knihoven k internetu
- Podporovat informační infrastrukturu a vybavenost knihoven a připravit podmínky pro masové využití digitálních a digitalizovaných dokumentů a na široké zpřístupnění kulturního a vědeckého bohatství
- Umožňovat přístup k dokumentům, týkajících se práv a povinností občanů, a dále k informacím veřejné správy

Zajistí:

- MV v letech.2011/12 v rámci stávající Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy, MK od r. 2012 v rámci nové Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy či alternativním zajištěním
- MK

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet:

- v rámci rozpočtů MV a MK
- program VISK (MK)

Nároky na mezirezortní spolupráci: MŠMT, MZd, MZe, AV ČR

Regionální rozměr: předpokládá se součinnost krajů a krajských knihoven

Návaznost na Státní kulturní politiku:

2.5. Podpora projektů usnadňujících přístup znevýhodněných občanů a minorit ke kulturním službám

3.4. Podpora lepšího materiálního, prostorového a technického zázemí muzeí, galerií a knihoven

15. Rozvíjet regionální funkce knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce knihoven regionu s cílem dosáhnout poskytování standardizované úrovně VKIS bez ohledu na velikost obce a lokalitu, v níž knihovna působí

Proč tento cíl:

Krajské knihovny v souladu s § 11 odst. 3 a 4 zákona č. 257/2001 Sb. poskytují v rámci programu regionálních funkcí knihoven podpůrné služby knihovnám v menších obcích. Financování regionálních funkcí zajišťují kraje. Cílem tohoto programu je zejména zajištění dostupnosti VKIS ve všech místech ČR a vyrovnání rozdílů v úrovni poskytování služeb obyvatelům měst a malých obcí. V posledním období dochází k výpadkům financování v některých krajích, což je příčinou nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými obcemi, regiony a kraji.

Stav, kterého má být dosaženo:

Kraje zajišťují rovnoměrné financování regionálních funkcí, udržují odborný a kvalitativní standard regionálních služeb.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Rozšířit a zefektivnit komunikaci s provozovateli knihoven - obcemi, ve spolupráci s pověřenými knihovnami
- Motivovat komunitu v péči o knihovnu
- Stabilizovat finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí
- Preferovat pomoc knihovnám v malých obcích
- Zajišťovat a rozšířit nabídku celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven, motivovat k jejich stálému profesnímu růstu
- Rozšířit a zefektivnit vytváření a cirkulaci výměnných souborů knih a dalších dokumentů v rámci regionu
- Rozvíjet automatizované kooperativní zpracování knihovního fondu nakoupeného z prostředků obcí
- Preferovat podporu knihoven propagujících svoji činnost na webových stránkách

Zajistí: kraje, Národní knihovna ČR

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: 0

Nároky na mezirezortní spolupráci: 0

Návaznost na Státní kulturní politiku: 3.10. Projekty kooperativního a dlouhodobého financování.

E. Kvalita, efektivita a marketing služeb knihoven

16. Aktualizovat a zavést do praxe standardy kvality VKIS

Proč tento cíl:

Knihovny jsou garanty rovného přístupu k informacím a vzdělávání, jejich služby jsou poskytovány rovným způsobem všem bez rozdílu. Důležitou podmínkou pro činnost knihoven je jejich finanční, technické a prostorové zajištění a také vymezení vzájemných vztahů a odpovědností při kooperaci a poskytování služeb. Knihovny a jejich provozovatelé mají v současné době pouze omezené nástroje pro hodnocení činnosti knihoven v souladu s principy nejlepších zkušeností (best-practice). Vytváření nových služeb s vysokou přidanou hodnotou vyžaduje stanovení pravidel a odpovědností mezi knihovnami při poskytování služeb kooperativního charakteru.

Stav, kterého má být dosaženo:

Každý obyvatel ČR má přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám nezávisle na svém sociálním a ekonomickém postavení i na tom, zda sídlí ve městě nebo v malé obci.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Novelizovat Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR.
- Zpracovat standard prostorového vybavení knihoven.
- Zpracovat standardy definující časové parametry dostupnosti knihovnických služeb pro veřejnost a pro sdílení služeb mezi knihovnami.
- Formulovat a standardizovat nové typy knihovnických služeb na míru.
- Motivovat provozovatele knihoven k lepšímu zajištění činnosti knihoven

Zajistí: MK, Národní knihovna ČR

Termín: 2011- 2012

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK

Nároky na mezirezortní spolupráci: provozovatelé knihoven ze všech rezortů

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku 2.1. Mechanismus evaluace nabídky veřejných kulturních služeb

17. Zpracovat metodiku ekonomických výzkumů návratnosti investic v knihovnách

Proč tento cíl:

Knihovny poskytující VKIS jsou financovány z veřejných rozpočtů. V současnosti nejsou dostatečně zhodnoceny ekonomické a společenské přínosy činnosti knihoven z hlediska návratnosti investic z veřejných prostředků. Cílem je získat a analyzovat produkci VKIS ve finančním vyjádření, měřit produktivitu, resp. efektivitu různých služeb, poskytovaných za úplatu i bezplatně, a to v jejich druhové diferenciaci a poskytnout knihovnám i jejich provozovatelům nástroje pro měření výkonu a činnosti knihoven

Stav, kterého má být dosaženo:

Knihovny, jejich provozovatelé i veřejná správa mají k dispozici nástroje pro hodnocení přínosu VKIS občanům i pro měření výkonu a činnosti knihoven.

Díličí cíle, projekty / aktivity

- Vytvořit mechanismus vyhodnocování přínosů VKIS, zejména jejich kvality, s ohledem na roli těchto služeb v profesním i osobním životě občanů a v rozvoji znalostního potenciálu uživatelů knihoven. Při jeho vytváření vycházet mj. z novelizovaného Metodického pokynu Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území ČR (opatření č. 16).
- Podporovat měření výkonu a činnosti knihoven pomocí metody benchmarkingu.

Zajistí: MK

Termín: 2011- 2013

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK

Nároky na mezirezortní spolupráci: provozovatelé knihoven dalších rezortů

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku: 1.3. Program vyhodnocování přínosů kultury pro jiné obory včetně ekonomické evaluace

18. Podporovat šetření informačních potřeb obyvatel na národní a lokální úrovni a využívat je pro optimalizaci VKIS

Proč tento cíl:

Rozvoj internetu a množství informací šířených jeho prostřednictvím na jedné straně a masové využívání informačních technologií na straně druhé mění informační potřeby obyvatel i způsob vyhledávání a práce s informacemi. Projevují se některé negativní jevy, například pokles úrovně čtenářské gramotnosti, včetně neschopnosti selektovat a kriticky hodnotit získané informace. Knihovny musí sledovat informační potřeby svých uživatelů i populace a reagovat na změny jejich informačních potřeb a požadavků a pomáhat jim při výběru důvěryhodných pramenů.

Stav, kterého má být dosaženo:

Knihovny rozvíjejí své tradiční služby a nabízejí služby nové.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Provádět pravidelná celostátní šetření vztahu dětské i dospělé populace k četbě, čtenářství, zjišťovat jejich informační potřeby a vztah ke knihovnám.
- Podporovat pravidelná šetření vztahu dětské i dospělé populace k četbě, čtenářství, zjišťovat jejich informační potřeby a vztah ke knihovnám na lokální úrovni.
- Kriticky využívat standardizované dotazníky zjišťování informačních potřeb a spokojenosti pro jednotlivé typy knihoven, vytěžovat data z knihovních systémů.

Zajistí: MK v součinnosti s Národní knihovnou ČR

Termín: 2013 – celostátní průzkum, ostatní průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK

Nároky na mezirezortní spolupráci: MŠMT

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku: 1.1. Program zmapování a analýzy potřeb umění, kulturních a kreativních průmyslů v ČR a transfer mezinárodních zkušeností

19. Podporovat marketingové aktivity centrálních i lokálních služeb systému knihoven

Proč tento cíl:

Knihovny jsou často nadále přes rozvoj informačních a komunikačních technologií a tomu odpovídajících služeb veřejností vnímány ve velmi zjednodušeném a zúženém pojetí jako instituce, které zajišťují pouze půjčování knih. Současné knihovny však nabízejí celou řadu nových služeb, zejména v digitálním prostředí. Proměňují se na informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra.

Stav, kterého má být dosaženo:

V populaci se zvyšuje podíl těch, kteří mají širší povědomí o činnosti knihoven a VKIS a disponují potřebnou úrovní vzdělání a dovedností pro využívání těchto služeb.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Zvýraznit orientaci knihoven na služby koncovým uživatelům, využít metod marketingu a aktivního public relations k trvalé prezentaci poskytovaných a připravovaných VKIS.
- Zajistit výkon marketingových aktivit a public relations systému knihoven a VKIS na centrální úrovni.

- Poskytovat marketingový servis knihovnám, které si nemohou v oblasti marketingu dovolit vlastní profesionální zázemí.

Zajistí: Národní knihovna ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, specializované knihovny, krajské knihovny

Termín: průběžně

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK

Nároky na mezirezortní spolupráci: provozovatelé knihoven dalších rezortů

Regionální rozměr: kraje v rámci programu podpory regionálních funkcí knihoven

F. Rozvoj lidských zdrojů

20. Zvyšovat kvalifikační úroveň pracovníků knihoven s cílem adaptovat je na rychle se měnící odborné nároky jejich profese

Proč tento cíl:

Dosažení cílů Koncepce rozvoje knihoven není představitelné bez kvalifikovaných profesionálů. Profese knihovníka a informačního pracovníka se velmi rychle proměňuje s vazbou na široké využívání informačních technologií při získávání, zpracování, uchování a zpřístupnění tištěných i elektronických dokumentů, a další společenské změny. Pracovníci knihoven musí být kvalifikovanými specialisty, kteří jsou schopni podporovat své uživatele při vyhledávání a využívání informací.

Stav, kterého má být dosaženo:

V knihovnách působí odborně vzdělaní a motivovaní pracovníci s vysokou úrovní počítačové a informační gramotnosti, kteří jsou schopni být aktivním spojovacím článkem mezi uživatelem, knihovními fondy a informačními zdroji.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Na základě analýzy současného stavu zpracovat koncepci celoživotního vzdělávání pro oblast knihovnictví s důrazem na požadavky praxe (r. 2013)
- Koncipovat a zavést systém akreditovaného celoživotního vzdělávání profesionálních knihovníků a informačních specialistů
- Pokračovat v podpoře zvyšování kvalifikace neprofesionálních pracovníků knihoven formou pořádání vzdělávacích aktivit
- Zpracovat typové pozice knihovnických profesí v Národní soustavě povolání
- Vytvoření dílčí kvalifikace v rámci Národní soustavy kvalifikací
- Periodicky proškolovat manažery knihoven v oblasti moderního řízení lidských zdrojů

Zajistí: MK ve spolupráci s Národní knihovnou ČR, SKIP, SDRUK

Termín: 2015

Dopad na státní rozpočet: v rámci rozpočtu MK, strukturální fondy EU, OP LZZ

Nároky na mezirezortní spolupráci: MPSV, provozovatelé knihoven dalších rezortů

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku:

2.9. Podpora systému celoživotního vzdělávání pracovníků v oblasti kultury

4.9. Zlepšení odměňování zaměstnanců v kultuře

21. Intenzivněji využívat dobrovolníky v činnosti knihoven a systém veřejně prospěšných prací
--

Proč tento cíl:

Dobrovolnické aktivity jsou samozřejmou základnou poskytování knihovnických služeb, zejména v knihovnách v malých obcích. Není však ještě dostatečně využit potenciál dobrovolnictví v jiných typech knihoven. Využití dobrovolníků brání řada nejasností v oblasti legislativy a chybí také dostatečná informovanost provozovatelů knihoven o tomto typu aktivit.

Stav, kterého má být dosaženo:

Knihovny využívají dobrovolníky jak pro rozvoj svých vlastních aktivit, tak jako jednu z forem začleňování specifických skupin návštěvníků knihoven, například seniorů.

Dílčí cíle, projekty / aktivity

- Připravit modelová řešení pro využití dobrovolnických aktivit v knihovnách
- Zařadit téma dobrovolnictví do knihovnických vzdělávacích programů
- Prezentovat veřejnosti knihovny jako místa realizace osobního potenciálu jednotlivce ve smyslu dobrovolnictví

Zajistí: Národní knihovna ČR

Termín: 2012

Dopad na státní rozpočet: bez dopadu

Regionální rozměr: kraje, obce

Návaznost na Státní kulturní politiku: 2.6. Posílení dobrovolnických aktivit při ochraně, propagaci a péči o kulturní dědictví

NÁROKY NA STÁTNÍ ROZPOČET

Kapitola Ministerstvo kultury

(optimální varianta)

1. Provoz a činnost knihoven zřizovaných Ministerstvem kultury

Bude zajišťován v rámci předpokládaného vývoje státního rozpočtu a rozpočtové kapitoly 334-Ministerstvo kultury.

Nepředpokládají se zvýšené nároky na státní rozpočet.

2. Investiční akce knihoven zřizovaných Ministerstvem kultury

Budou financovány v rámci předpokládaného vývoje státního rozpočtu a rozpočtové kapitoly 334-Ministerstvo kultury prostřednictvím registrovaných investičních programů.

Nepředpokládají se zvýšené nároky na státní rozpočet.

Investiční akce knihoven, u nichž je Ministerstvo kultury zřizovatelem (Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna v Brně):

počet akcí *výše finančních prostředků v tis. Kč*

(SR, NNV, FNM)

<i>v roce 2011</i>	<i>5</i>	<i>364 651</i>
<i>plán 2012</i>	<i>3</i>	<i>414 339</i>
<i>2013</i>	<i>3</i>	<i>405 010</i>
<i>2014</i>	<i>2</i>	<i>575 929</i>
<i>2015</i>	<i>1</i>	<i>400 000</i>

Uvedené finanční objemy a počty akcí jsou promítnuty do návrhu státního rozpočtu na rok 2012, střednědobé výdajové rámce za Ministerstvo kultury a odrážejí stav závěru roku 2011.

3. Výdaje na výzkum, vývoj a inovace

Budou hrazeny z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI), jehož cíle a výdaje schválila vláda svým usnesením ze dne 13. července 2009 č. 880 (viz tab. č. 4), pokud budou v souladu s věcným zaměřením vládou schváleného programu. Nepředpokládají se zvýšené nároky na státní rozpočet.

Využití podpory na výzkum, experimentální vývoj a inovace z programu NAKI je dáno zákonem č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, ve znění pozdějších předpisů.

4. Dotační programy Ministerstva kultury

Stávající programy na podporu knihoven zahrnují program „Kulturní aktivity“, členěný na tři samostatné dotační tituly: „Knihovna 21. století“, „Česká knihovna“ a nový „Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu, část knihovny“ – optimální finanční výhled viz tabulka č. 1.

Dále program „Veřejné informační služby knihoven“ (VISK) – optimální finanční výhled viz tabulka č. 2

Tabulka č. 3 obsahuje novou službu, zajišťovanou od r. 2012 Ministerstvem kultury – úhradu připojení knihoven k internetu jako kompenzaci povinnosti knihoven, vyplývající ze zákona č. 257/2001 Sb., (knihovní zákon)

Tab. 1 – PROGRAM „KULTURNÍ AKTIVITY“ 2011-2015
(návrh optimálního rozpočtu v tis. Kč)

Program KA	2011	2012	2013	2014	2015
Knihovna 21. století	2 200	10 000	15 000	15 000	15 000
Česká knihovna	2 000	2 500	5 000	5 000	5 000
Podpora akviziční činnosti muzeí, galerií, knihoven a Národního filmového archivu – část knihoven	0	30 000	30 000	30 000	30 000

Schválený rozpočet kapitoly 334 – MK na léta 2012, 2013, střednědobý výhled na léta 2014 – 2015 (v tis. Kč)

Program KA	2011	2012	2013	2014	2015
celkem MK	178 000	136 619	55 666	0	0

Tab. 2 – PROGRAM Veřejné informační služby knihoven 2011-2015
(návrh optimálního rozpočtu v tis. Kč)

Program VISK	2011	2012	2013	2014	2015
Celkem	60 000	70 000	95 000	95 000	95 000

Schválený rozpočet kapitoly 334 – MK na léta 2012, 2013, střednědobý výhled na léta 2014 – 2015 (v tis. Kč)

Program VISK	2011	2012	2013	2014	2015
Celkem	60 000	46 051	18 763	0	0

Tab. 3 INTERNETIZACE KNIHOVEN - Komunikační infrastruktura informačních systémů veřejné správy

Závisí na výsledku výběrového řízení na poskytovatele připojení k internetu v rámci prováděcí smlouvy nové Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy či alternativního řešení.

(Návrh předpokládaného rozpočtu v tis. Kč)⁶

2012	2013	2014	2015
25 000	25 000	25 000	25 000

⁶ Předpoklad dle počtu přihlášených knihoven ke dni 11.11.2011

Projekt internetizace knihoven v gesci Ministerstva vnitra - přehled vynaložených prostředků v letech 2009 – 2011 v tis. Kč

2011	67 943 (z toho 9 340 za rok 2010)
2010	62 094 (z toho 294 za rok 2009)
2009	107 074 (z toho 16 881 za rok 2008)

Tab. 4 – PŘEDPOKLÁDANÉ SOUHRNNÉ FINANČNÍ UKAZATELE PROGRAMU aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI (v tis. Kč)

Rok	2011 ⁷	2012 ⁸	2013	2014	2015 ⁹	2016	2017	Celkem
Výše veřejné podpory celkem	131 083	312 524	405 559	425 000	425 000	77 665	97 495	1 874 326
Výše neveřejných zdrojů celkem	0	0	0	0	0	0	0	0
Program celkem	131 083	312 524	405 559	425 000	425 000	77 665	97 495	1 874 326

⁷ Upravený rozpočet

⁸ Údaj na léta 2012-2014 vychází z návrhu výdajů státního rozpočtu na VaVaI

⁹ V letech 2015-2017 uvedeny údaje programu NAKI schválené usnesením vlády č. 880 ze dne 13. července 2009

Mezinárodní finanční zdroje, z nichž lze (u FM EHP/Norska - bude možno) čerpat finanční prostředky na podporu knihoven

- Strukturální fondy EU

projekt Národní digitální knihovna, realizovaný Národní knihovnou ČR (v tis. Kč)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
IOP	0	3 491	189 626	8 857	26 404	26 569
Kofinancování ze státního rozpočtu (Ministerstvo kultury)	0	616	33 463	1 563	4 659	4 689

- FM EHP/Norska 2009-2014, programová oblast č. 16 – zachování a revitalizace kulturního a přírodního dědictví

Provoz a činnost knihoven, zřizovaných a provozovaných rezorty, kraji, obcemi a dalšími subjekty

je zajišťován v rámci předpokládaného vývoje státního rozpočtu (příslušných rozpočtových kapitol) a rozpočtů územních samosprávných celků.

Internetizace knihoven

Projekt internetizace knihoven

Cílem Projektu internetizace knihoven (dále „PIK“) bylo umožnit knihovnám zapsaným v evidenci knihoven Ministerstva kultury na základě zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů, splnění požadavků na ně tímto zákonem kladených (konkrétně § 4 odst. 1 písm. d). Jedná se o umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup.

Realizace projektu umožnila:

- vytvořit alternativní nabídku míst veřejného přístupu k internetu v knihovnách na území celé České republiky plošně pro všechny skupiny obyvatel
- vytvořit podmínky pro zvyšování informační gramotnosti a řešení problému digitální propasti s důrazem na skupiny ohrožené sociálním vyloučením
- rozšířit možnosti přístupu obyvatel k informacím z veřejné správy
- umožnit obyvatelům prostřednictvím sítě knihoven přístup ke speciálním informačním zdrojům a e-learningu pro potřeby školního i celoživotního vzdělávání

- umožnit obyvatelům ČR i obyvatelům EU přístup k evropskému kulturnímu dědictví v on-line prostředí prostřednictvím Evropské digitální knihovny a dalších zdrojů v oblasti knihoven, muzeí a archivů.

Projekt vycházel z následujících dokumentů:

1) právní předpisy

- zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb, ve znění platných právních předpisů,
- nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven ve znění nařízení vlády č.235/2005 Sb.
- vyhláška č. 88/2002 Sb., k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

2) koncepční dokumenty ČR:

- Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2004-2010 přijatá usnesením vlády č. 679 ze dne 7. července 2004 – aktualizována v roce 2007
- Strategie celoživotního učení České republiky přijatá usnesením vlády č. 761 ze dne 11. července 2007
- Státní kulturní politika ČR na léta 2009 – 2014 přijatá usnesením vlády č. 1452 ze dne 19. listopadu 2008

3) koncepční dokumenty Evropské unie

- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů ze dne 30. září 2005 i2010: Digitální knihovny
- Doporučení Komise ze dne 24. srpna 2006 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů
- Závěry Rady o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti online a o uchování digitálních záznamů
- Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů – Evropské kulturní dědictví na dosah jedním kliknutím
- Doporučení Komise ze dne 27.10.2011 o digitalizaci kulturního materiálu a jeho dostupnosti on-line a o uchování digitálních záznamů.

4) usnesení vlády České republiky

- usnesení vlády ČR č. 992 ze dne 8. října 2003 k průběžné zprávě o plnění plánu realizace Státní informační politiky ve vzdělávání a o Aktualizovaném plánu II. etapy realizace Státní informační politiky ve vzdělávání (dále „SIPVZ“), usnesení vlády ČR

č. 455 ze dne 12. května 2004, k Průběžné zprávě o plnění plánu realizace SIPVZ do 31. prosince 2003; usnesení vlády ČR č. 1352 ze dne 19. října 2005, k Přehledu vývoje sledovaných indikátorů SIPVZ; usnesení vlády ČR č. 1306 ze dne 15. listopadu 2006, k Průběžné zprávě o plnění plánu realizace SIPVZ za rok 2005 a východiska pro další realizaci po roce 2006; Zpráva o plnění plánu realizace Státní informační politiky ve vzdělávání za rok 2006 a závěrečné shrnutí (pro informaci členů vlády)

- usnesení vlády ČR č. 44 ze dne 14. ledna 2004, ke Koncepti Projektů internetizace knihoven,
- usnesení vlády ČR č. 877 ze dne 15. září 2004, o Projektu internetizace knihoven a účasti státního rozpočtu České republiky na financování tohoto projektu včetně časového harmonogramu a návrhu způsobu financování,
- usnesení vlády ČR č. 1032 ze dne 30. srpna 2006, o pokračování projektu internetizace knihoven,
- usnesení vlády ČR č. 190 ze dne 28. února 2007, o zrušení usnesení vlády ze dne 30. srpna 2006 č. 1032, o pokračování projektu internetizace knihoven.

Cíle internetizace knihoven:

- dosažitelnost informačních zdrojů, které jsou k dispozici pomocí dálkového přístupu s využitím ICT, a rozšíření možnosti přístupu obyvatel k informacím z veřejné správy,
- umožnění vnitřní komunikace sítě poboček jednotlivých knihoven,
- podpora počítačové gramotnosti vytvořením bodů vybavených ICT dostupných všem, které umožní aktivní využití dosažitelné výpočetní techniky;
- odstranění negativních faktorů omezujících potenciál regionů a stabilizace obyvatelstva v odlehlých lokalitách.

Internetové připojení v knihovnách neslouží pouze pro vyhledávání informací na internetu, ale v řadě případů je využíváno pro zpřístupnění online katalogu knihovny a další internetové služby dostupné uživatelům 24 hodin denně ze vzdálených míst. Velké procento připojených knihoven využívá internetové připojení pro svůj automatizovaný knihovní systém.

Realizace projektu

PIK byl zajišťován od r. 2004 v gesci Ministerstva informatiky, posléze delimitován na Ministerstvo vnitra a realizován v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy prostřednictvím poskytovatele vybraného na základě výběrového řízení.

K průběžnému monitorování projektu byl vytvořen projektový tým složený ze zástupců Ministerstva vnitra, Ministerstva kultury, Národní knihovny České republiky, Asociace krajů, Svazu měst a obcí, krajských knihoven a zástupců poskytovatele služby.

Vlastní připojení bylo hrazeno z prostředků státního rozpočtu, podmínkou připojení byla existence technického vybavení knihovny a souhlas vlastníka objektu se zřízením připojení, pokud byla knihovna umístěna v objektu, jež nebyl ve vlastnictví zřizovatele. Technické vybavení bylo v případech některých krajů realizováno pomocí individuálních projektů krajů

čerpajících prostředky strukturálních fondů EU v rámci Společného regionálního operačního programu (SROP), priorita Regionální rozvoj dopravy a komunikačních technologií.

Připojení knihoven k internetu bylo realizováno pomocí IP VPN přípojky zajišťované jako služba s trvalým připojením k datové síti (pevná přípojka) poskytované prostřednictvím technologie xDSL v agregaci do 1:20 bez omezení objemu přenášených dat.

Požadavek na připojení přibližně 500 knihoven, u nichž nebylo možné technologii xDSL použít, byl zajišťován pomocí náhradního řešení, zejména satelitním připojením službou VSAT.

Z hlediska procenta připojených knihoven k jejich celkovému počtu nejvíce využívaly připojení přes projekt internetizace knihoven kraje Moravskoslezský, Karlovarský a Jihočeský, nejméně kraje Pardubický a Vysočina.

Pod Rámcovou smlouvou na služby KIVS MV ČR bylo připojeno 3224 knihoven.

Přehled vynaložených prostředků MV v letech 2009 – 2011 v tis. Kč

2011	67 943 (z toho 9 340 za rok 2010)
2010	62 094 (z toho 294 za rok 2009)
2009	107 074 (z toho 16 881 za rok 2008)

Vláda ČR svým usnesením ze dne 19. října 2011 č. 773 rozhodla o sloučení úkolů ministra kultury „Koncepte rozvoje knihoven na léta 2011 – 2014“ a „Pokračování projektu internetizace knihoven a účast státního rozpočtu České republiky na financování tohoto projektu prostřednictvím programového financování v rámci kapitoly Ministerstva vnitra (2010) a financování v rámci kapitoly Ministerstva kultury (2011-2015)“ do materiálu jednoho s názvem „Koncepte rozvoje knihoven na léta 2011 – 2015 včetně zajištění internetizace knihoven“.

Vzhledem ke změněným podmínkám na telekomunikačním trhu se Ministerstvo kultury rozhodlo tuto službu koncipovat nově a dosáhnout úspory finančních prostředků, vynaložených na zajištění služby.

Byl proveden průzkum zájmu knihoven, zapsaných v evidenci knihoven dle knihovního zákona, o zajištění připojení k internetu.

Připojení k internetu bude zajištěno poskytovatelem vybraným ve výběrovém řízení ať již v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy či alternativním výběrovým řízením (v rámci Komunikační infrastruktury veřejné správy od 27.3.2012 na 2 roky).

Předpokládané technické parametry služby: rychlost připojení 2 Mb/s, upload 1:10, agregace 1:10.

Zájem o zajištění připojení ze strany Ministerstva kultury projevil 2 500 převážně obecních knihoven.

Internetizace knihoven vytváří základní infrastrukturu pro další související projekty celostátního i evropského dosahu, které si kladou za cíl široké zpřístupnění evropského kulturního dědictví:

Evropská digitální knihovna – zásadní iniciativa Evropské komise, směřující k vytvoření jednotného, přímého a mnohojazyčného přístupového bodu k evropskému kulturnímu dědictví. V současné době nabízí přístup k více než 2 miliónům knih, filmů, fotografií, rukopisů a jiných kulturních děl. V budoucnu se plánuje integrace sbírek archivů a muzeí.

Národní digitální knihovna – projekt Národní knihovny ČR, jehož financování je plánováno z Integrovaného operačního programu. Předmětem projektu je vybudování a provoz Národní digitální knihovny jako komplexu vzájemně propojených technologií a služeb zajišťujících trvalou ochranu a zpřístupnění národního kulturního dědictví v digitální i analogové formě. Základním pilířem Národní digitální knihovny bude spolehlivé (mezinárodně certifikované) Národní datové úložiště. Je plánována masová digitalizace fondů Národní knihovny ČR a dalších významných paměťových institucí.

Digitalizace bohemikálních publikací 19. století - projekt Národní knihovny ČR podporovaný ze zdrojů finančních mechanismů Evropského hospodářského prostoru a Norska. Zahrnuje digitalizaci 2,4 mil. stran (cca 8 000 publikací).

Digitální knihovna starých a vzácných tisků a rukopisů **Manuscriptorium**, zpřístupňující digitální dokumenty různých evropských institucí jako významný segment Evropské digitální knihovny.

Hromadná digitalizace historických a vzácných dokumentů Národní knihovny České republiky ve spolupráci se společností **Google**

Využití a rozvoj centralizovaných regionálních knihovních systémů – široké spektrum projektů podporovaných z dotačního programu Ministerstva kultury VISK – Veřejné informační služby knihoven. Umožňuje zejména zpřístupnění a provoz on-line katalogů knihoven v malých obcích, vyšší integraci informačních zdrojů a vznik nových služeb knihoven na bázi ICT.